

В.П. Пішак, С.Г. Ярмольчук

ВІДСТРОЧЕНЕ ВИЗНАЧЕННЯ СЕЧОВИНИ В ЦІЛЬНІЙ
КРОВІ ТА ЇЇ КОМПОНЕНТАХКафедра медичної біології, генетики та гістології (зав. – проф. В.П. Пішак)
Буковинської державної медичної академії

Резюме. Встановлено, що фенол (карболова кислота) є антимікробним біохімічним стабілізатором цільної крові й компонентів сироватки та еритроцитів і в концентрації 50 ммоль/л стабілізує їх та забезпечує незмінність вмісту сечовини в них протягом 50 діб зберігання при кімнатній температурі. Розроблено спосіб зберігання цього аналіту в цільній крові та її компонентах за допомогою карболової кислоти.

Ключові слова: сечовина, стабілізація, фенол, відстрочене визначення, кров, компоненти крові.

Вступ. Практично всі біохімічні дослідження потребують свого завершення в день забору біологічних проб у людини та піддослідних тварин [4]. Клінічні аналізи необхідно завершити протягом 4 годин з моменту забору біологічного матеріалу в пацієнтів, що обстежуються [3]. Однак у клінічній практиці і науково-дослідній роботі не завжди є можливість дотримуватися цих вимог [9,13]. Створення централізованих медичних лабораторій потребує різних термінів відстрочення виконання біохімічних аналізів на час транспортування біологічних проб у централізовану лабораторію [8]. Детальний контроль за обміном речовин необхідний в учасників полярних, пустельних, високогірних, підводних експедицій, які не може супроводжувати біохімічна лабораторія. Надзвичайно актуальним є контроль процесів метаболізму в організмі космонавтів і льотчиків під час повітряних і космічних польотів, особливо, довготривалих [10, 13]. Однак біохімічний аналіз біологічних проб, взятих в їх учасників, може бути завершений лише після доставки біоматеріалу на Землю [2]. Кількаденного відстрочення виконання біохімічних досліджень потребує навчальний процес на кафедрах біологічного профілю. У роботі науково-дослідних інститутів і кадрових ВНЗів біологічний матеріал надходить на дослідження практично щодня, однак навчальний процес, лікувально-консультативна робота, суспільно-громадські заходи часто заважають терміново виконати науково-біохімічні дослідження. Крім того, у науково-дослідній роботі доцільно проводити наукові дослідження серійно, що потребує відстрочення аналізів на час накопичення біологічного матеріалу для серійних досліджень. У всіх перерахованих випадках бажано стабілізувати біологічний матеріал, зберегти його необхідний час, доставити в лабораторію для завершення біохімічних досліджень.

Мета дослідження. Знайти загальнодоступний біохімічний стабілізатор біологічних проб і з його допомогою розробити відстрочений спосіб кількісного визначення сечовини в цільній крові, її компонентах й інших біологічних об'єктах.

Матеріал і методи. Первинний скринінг антимікробного біохімічного стабілізатора провели серед медичних антисептиків [7] за їх здатністю запобігання росту гриба *Aspergillus niger* на 0,1 М розчині α -D, L-аланіну [9]. У роботі використали цільну кров, сироватку та еритроцити донорів, які були обстежені на предмет відсутності в їх крові збудників сифілісу, СНІДу та гепатитів. Вміст сечовини визначали уніфікованим діацетилмонооксимовим способом [6].

У результаті проведеного скринінгу встановлено, що з числа вивчених сполук фенол (карболова кислота) [7,12] відповідає всім вимогам до антимікробних біохімічних стабілізаторів, і в концентрації 50 ммоль/л стабілізує біологічні проби та їх біохімічні показники протягом 50 діб зберігання при кімнатній температурі.

Реактиви та обладнання. 1. Вода, насичена фенолом. До 50 г карболової кислоти приливали 0,5 л дистильованої води, закривали корком, інтенсивно збовтували 15 хв і відстоювали 3 доби при кімнатній температурі. При цьому в суміші утворювалася верхня фаза – вода, насичена фенолом. Концентрація карболової кислоти в ній при 20°C дорівнювала 863 ммоль/л [1]. 2. 0,35 М розчин трихлор-оцтової кислоти. 3. Діацетилмонооксимовий реактив фірми АО "Реагент" (Дніпропетровськ, Україна). 4. Стандартний розчин сечовини з концентрацією 8,32 ммоль/л, приготовлений на 50 мМ розчині фенолу, який запобігає розкладання визначуваного аналіту мікроорганізмами. 5. Магнітна мішалка, центрифуга, водяна баня, фотоспектроколориметр, піпетки, пробірки.

З метою стабілізації 10 мл цільної крові, сироватки або еритроцитів інтенсивно перемішували на магнітній мішалці і дуже повільно з піпетки, носик якої був занурений у біологічну пробу, приливали 0,58 мл води, насиченої фенолом, герметично закривали корком і зберігали при кімнатній температурі. Вміст сечовини визначали до стабілізації, та на 2, 5, 10, 15, 20, 30, 40-ву і 50-ту доби зберігання стабілізованих проб при кімнатній температурі. З цією метою в центрифужну пробірку приливали 1,5 мл розчину трихлороцтової кислоти, 0,2 мл досліджуваної біологічної проби, перемішували, центрифугували 5 хв із швидкістю 3 000 обертів / хв, переносили 1 мл центрифугату в хімічну пробірку, приливали 4 мл діацетилмонооксидного реактиву, перемішували, поміщали на 10 хв у киплячу водяну баню, охолоджували водою й колориметрували на фотоелектроколориметрі при довжині світлової хвилі 540 нм у кюветах із довжиною оптичного шляху 10 мм проти контрольної проби. Контрольні й стандартні зразки готували як і дослідні, замінивши 0,2 мл біологічної проби таким же об'ємом дистильованої води або стандартного розчину сечовини. Вміст досліджуваного аналіту визначали за правилом пропорції, користуючись формулою: $\text{Сдос.} = \text{Ст.} \cdot (\text{Адос.} / \text{Аст.}) \cdot 1,058$, в якій Сдос. і Ст. – концентрації сечовини в дослідній і стандартній пробах, Адос. і Аст. – абсорбція (екстинкції) цих же проб, 1,058 – коефіцієнт розведення досліджуваної біологічної проби водою, насиченою фенолом.

Результати досліджень оброблені статистично за допомогою непарного двостороннього критерію Стьюдента для рівних дисперсій [11]. З метою вирахування ступеня вірогідності (P) використали комп'ютерну програму Student Dv4 (I. Davidenko, 2002).

Результати дослідження та їх обговорення. Проведені експерименти показали, що вміст сечовини в нестабілізованих зразках цільної крові, що зберігалися при кімнатній температурі, прогресивно зменшувався, починаючи з 3-го дня спостереження. Через 7 діб зміни були статистично вірогідними ($P < 0,02$), а на 30-й день досліджуваній показник становив 12% від вихідних величин.

Фенол у концентрації 50 ммоль/л стабілізував цільну кров, її сироватку та еритроцити й зберігав стабільним (незмінним) вміст досліджуваного аналіту в них протягом 50 діб при кімнатній температурі (табл. 1).

Таблиця 1

Вміст сечовини (в мілімолях на 1 л) в цільній крові та її компонентах, стабілізованих фенолом у концентрації 50 ммоль/л, у динаміці зберігання їх при кімнатній температурі

Статистичні показники	До стабілізації	Дні після стабілізації							
		2	5	10	15	20	30	40	50
Цільна кров									
M	4,50	4,47	4,44	4,56	4,54	4,42	4,50	4,54	4,60
±m	0,25	0,22	0,26	0,25	0,23	0,25	0,26	0,24	0,23
t	-	0,07	0,15	0,19	0,13	0,21	0,00	0,12	0,31
P	-	>0,99	>0,99	>0,99	>0,99	>0,99	>0,99	>0,99	>0,99
%*	100	99	99	101	101	98	100	101	102
Сироватка крові									
M	5,13	5,20	5,06	5,24	5,09	5,04	5,16	5,27	5,16
±m	0,26	0,31	0,29	0,31	0,25	0,31	0,25	0,29	0,25
t	-	0,18	0,19	0,27	0,12	0,22	0,07	0,34	0,19
P	-	>0,99	>0,99	>0,99	>0,99	>0,99	>0,99	>0,99	>0,99
%	100	101	99	102	99	98	101	103	101
Еритроцити									
M	3,04	3,03	3,04	3,07	3,04	3,02	3,06	3,00	3,13
±m	0,15	0,14	0,17	0,15	0,15	0,16	0,16	0,17	0,15
t	-	0,04	0,03	0,18	0,38	0,65	0,13	0,15	0,47
P	-	>0,99	>0,99	>0,99	>0,99	>0,99	>0,99	>0,99	>0,99
%	100	100	100	101	100	99	101	99	103

Примітка. %* – Відсотки вираховані з величин "M".

Таблиця 2

Середня відносна похибка відстроченого способу кількісного визначення сечовини в цільній крові, стабілізованій фенолом у концентрації 50 ммоль/л*

№ проби	Екстинкції	Вміст сечовини в мілімолях на 1 л	Відхилення від середнього арифметичного	Середня відносна похибка
1	0,198**	4,91	0,36	
2	0,220	5,46	0,19	
3	0,212	5,26	0,01	
4	0,213	5,28	0,01	± 3,6%
5	0,205	5,08	0,19	
6	0,228	5,65	0,38	
Середнє арифметичне		5,27	0,19	

Примітка. * – Проби зберігалися 50 діб при кімнатній температурі. ** – Екстинкції стандартних проб з концентрацією сечовини 8,32 ммоль/л дорівнювали 0,335, 0,335, 0,330, 0,341, 0,339, 0,333. Середня арифметична величина дорівнювала 0,3355.

Середня відносна похибка розробленого відстроченого способу кількісного визначення сечовини в біологічних об'єктах у наших дослідках дорівнювала $\pm 3,6\%$ (табл. 2).

Механізм стабілізуючої дії фенолу на біологічні об'єкти ймовірно пов'язаний з його антимікробною активністю [7], завдяки якій відбувається мікробна деконтамінація і запобігається розкладання біологічних проб і аналітів, що містяться в них, мікроорганізмами-контамінантами [5]. Механізм антимікробної дії карболової кислоти зумовлений її здатністю вступати в хімічні взаємодії з ліпідами мембран і цитоплазми мікроорганізмів [12], що порушує функції клітинних органел, знижує життєздатність мікроорганізмів і, в кінцевому наслідку, викликає деконтамінацію біологічних проб, запобігає розкладання їх мікроорганізмами й стабілізує вміст біохімічних аналітів [14].

Висновки. 1. Фенол у концентрації 50 ммоль/л стабілізує вміст сечовини в цільній крові та її компонентах протягом 50 діб.

2. Розроблено відстрочений спосіб кількісного визначення сечовини в цільній крові, сироватці та еритроцитах.

Перспективи подальших досліджень. Розроблена методика відстроченого визначення сечовини в цільній крові та її компонентах може використовуватися в перерахованих вище випадках, коли неможливо виконати аналіз у день забору біологічних проб. Крім того, виявлена нами здатність фенолу стабілізувати сечовину крові, сироватки та еритроцитів буде застосована з метою розроблення методики виготовлення референтних матеріалів для контролю якості визначення досліджуваного аналіту в перерахованих біологічних об'єктах.

Література. 1. Гороновский И.Т., Назаренко Ю.П., Некряч Е.Ф. Краткий справочник по химии.– К.: Наук. думка, 1987.– С.688. 2. Влияние длительного космического полета на биохимический статус организма человека / А.И. Григорьев, В.Б. Носков, И.А. Попова и др. // Клин. лаб. диагност.– 1994.– №1.– С.19–20. 3. Кишкун А.А., Ченцова М.И. Технология лабораторных исследований при неострых состояниях (сообщение 2) // Клин. лаб. диагност.– 2002.– №1.– С.35–39. 4. Комаров Ф.И., Коровкин Б.Ф., Меньшиков В.В. Биохимические исследования в клинике.– Элиста: АПП «Джангар», 1999.– 250 с. 5. Красильников А.П. Справочник по антисептике.– Минск: Выш. школа, 1995.– 367 с. 6. Лифшиц В.М., Сидельникова В.И. Биохимические анализы в клинике: Справочник.– М.: МИА, 1998.– 303 с. 7. Машковский М.Д. Лекарственные средства: Пособие для врачей. В 2 т.– Т. 2.– 14-е изд., перер., испр. и доп.– М.: Новая волна, 2000.– 608 с. 8. Мошкин А.В. Особенности организации преаналитического этапа в централизованной лаборатории // Клин. лаб. диагност.– 2001.– №9.– С.22. 9. Пишак В.П., Ярмольчук Г.М. Первинний скринінг антифунгальних біохімічних стабілізаторів // Мікробіол. ж.– 1997.– Т. 59, №5.– С.41–46. 10. Пишак В.П., Ярмольчук С.Г. Способ консервации мочи для последующего определения креатинина // Авиакосмическая и экологическая медицина.– 1999.– №4.– С.69–70. 11. Сергиенко В.И., Бондарева И.Б. Математическая статистика в клинических исследованиях.– М.: ГЭОТАР Медицина, 2000.– 256 с. 12. Трипус Ф.П. Фармакотерапевтический справочник.– 7-е изд., испр.– К.: Здоров'я, 1993.– 592 с. 13. Ярмольчук С.Г. Методика збирання добової сечі та відстроченого визначення глюкози в ній // Ендокринологія.– 1999.– Т. 4, №1.– С.67–70. 14. Kieime T.O., Albrecht J., Zofel P. Flow cytometry of cerebrospinal fluid (CSF) lymphocytes: alterations of blood/CSF ratios of lymphocyte subsets in inflammation disorders of the human central nervous system (CNS) // Lab. Med.– 1999.– Vol.37, №3.– P.231–241.

DELAYED DETERMINATION OF UREA IN THE WHOLE BLOOD AND ITS COMPONENTS

V.P. Pishak, S.G. Yarmolchuk

Abstract. It has been established that phenol (carbolic acid) is an antimicrobial biochemical stabilizer of the whole blood and the components of its serum and erythrocytes. It stabilizes them in a concentration of 50 mmol/l ensuring stability (invariability) of their urea content during 50 days of storing at room temperature. A delayed method of a quantitative assessment of this analysis in the whole blood and its components has been developed by means of carbolic acid.

Key words: urea, stabilization, phenol, delayed determination blood, blood components.

Bukovinian State Medical Academy (Chernivtsi)

Buk. Med. Herald.– 2003.– Vol.7, №3.– P.128–131.

Надійшла до редакції 13.05.2003 року
